

Handlingsplan mot Vold i nære relasjoner 2021 - 2026

Kommunen som vil at du skal lykkes!

Innhold

1 Innledning	3
1.1 Oppsummering og evaluering av planperioden 2016 - 2019	3
1.2 Kommunens ansvar	4
1.3 Status lokalt	4
2 Ressursgruppen	4
2.1 Ressursgruppens omfang og kompetanse	4
2.2 Ressursgruppens mandat.....	5
2.3 Revisjon av plan.....	6
2.4 Videre planarbeid	6
2.5 Nasjonale planer og føringer	6
3 Tiltakskort.....	6
4 Mål og tiltaksplan for Karmøy kommune 2021- 2026	13
4.1 Innsatsområde 1: Kompetanse på «vold i nære relasjoner» i kommunen	13
4.2 Innsatsområde 2: Eldre	14
4.3 Innsatsområde 3: Personer med rusproblematikk, psykisk sykdom og personer med fysisk og/eller psykisk funksjonsnedsettelse	14
4.4 Innsatsområde 4 og 5: Æresrelatert vold og negativ sosial kontroll	15
5 Definisjoner	15
5.1 Hva er vold?	15
5.2 Ulike typer vold	16
6 Formelle bestemmelser	17
6.1 Regelverk – forholdet mellom forvaltningsloven og særlovgivningen.....	17
6.2 Taushetsplikt.....	17
6.3 Opplysningsplikt til politi og brannvesen	19
6.4 Opplysningsplikt til barneverntjenesten.....	19
6.5 Politiets opplysningsplikt.....	19
6.6 Plikt til å melde eller på annen måte avverge alvorlige forbrytelser, Straffelovens § 139 (avvergeplikt).....	19

1 Innledning

Vold i nære relasjoner er alvorlig kriminalitet, et angrep på grunnleggende menneskerettigheter, og et folkehelseproblem. Volden har mange uttrykk og omfatter fysiske, psykiske, seksuelle og materielle overgrep mot en person som voldsutøveren har en nær relasjon til. Det kan handle om overgrep mot nåværende eller tidligere kjæreste, samboer eller ektefelle. Det kan handle om barn, barnebarn eller andre nære slektingers overgrep mot eldre, det kan handle om barn som opplever vold i familien og det kan handle om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I ytterste konsekvens tar denne volden liv.

Vold i nære relasjoner kjenner ikke nasjonale grenser. Ingen land eller samfunn er uberørt. Både menn og kvinner kan være voldsutøver og voldsutsatt, men det er i hovedsak kvinner som utsettes for den gjentakende og kontrollerende partnervolden. Samtidig må det tas høyde for andre strukturelle, relasjonelle og individuelle forklaringer på volden og samspillet mellom de ulike forklaringene.

Enhver voldsutøvelse er en krenkelse av den som rammes, men forholdet mellom utsatt og gjerningsperson er av stor betydning for hvordan volden oppleves. Smerten over å bli utsatt for et overgrep fra en nærstående person kommer i tillegg til selve volden. Det rokker ved individets fundamentale trygghet – en trygghet som burde skapes og vedlikeholdes i hjemmet av personer som står oss nær.

Denne handlingsplanen er en revidering av handlingsplan "Vald i nære relasjonar 2016-2019" som var et interkommunalt samarbeid. Denne revideringen gjelder kun for Karmøy kommune.

1.1 Oppsummering og evaluering av planperioden 2016 - 2019

Handlingsplanen "Vald i nære relasjonar 2016 – 2019" var et interkommunalt samarbeid med

Bokn, Karmøy, Tysvær, Sveio, Sauda, Suldal, Etne, Vindafjord og Utsira.

Målene i planen var:

1. Økt kompetanse om vold i kommunene
Tiltak:
 - I) Oppnevning av ressurspersoner i kommunen
 - II) Økt generell kompetanse om vold i nære relasjoner for de som arbeider nærmest med utsatte grupper.
 - III) Spesifikk kompetanseheving for ressurspersoner i kommunen
 - IV) Kommunal tverrfaglig kompetanseheving for alle aktuelle instanser i kommunen.
 - V) Kompetanseheving ift vold mot eldre
2. Økt fokus på forebygging av vold i kommunene
Tiltak:
 - I) Systematisk gjennomgang av rutiner for melding til barnevern/politi
3. Økt fokus på avdekking av vold og tilgjengelige hjelpeinstanser
 - I) Opprette kommunale konsultasjonsteam (Kun Suldal og Sveio hadde dette målet.)

1.2 Kommunens ansvar

Etter norsk lov er kommunen pliktet til å gi sine innbyggere, og voldsutsatte, et forsvarlig tilbud. I samsvar med kommunale tjenester er sosialtjenesteloven, opplæringsloven, helse- og omsorgstjenesteloven, samt barnevernsloven sentrale rettighetslover. Videre gir forvaltningsloven utfyllende regler om kommunens opplysnings- og veiledningsplikt.

Kommunen skal gjennom helsetjeneste og opplæring fremme folkehelse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold, samt forebygge og behandle sykdom, skade eller lyte. Den skal spre opplysning om og øke interessen for hva den enkelte selv og allmennheten kan gjøre for å fremme sin egen trivsel, sunnhet og folkehelse.

Barneverntjenesten skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Gjennom disse bestemmelsene har kommunen et ansvar for å påse at lovens formål blir ivare tatt overfor voldsutsatte.

1.3 Status lokalt

Det er utfordrende og få et totalt bilde på omfanget av vold i nære relasjoner. Statistikken vi har på temaet baserer seg på anmeldelser til politiet, vi må derfor regne med at det er store mørketall.

Tallene som står nedenfor hentet ut 2.7.2021, og viser kun antall saker som er anmeldt hvor gjerningsstedet er Karmøy kommune. Tallene sier ikke noe om det er blitt dom i saken, eller om den er blitt henlagt. Det kan være flere saker som er begått av en og samme person, derfor sier tallene ingenting om antall familier eller par som er involvert.

Tallene er sortert på saker hvor det er nær relasjon mellom gjerningsperson og fornærmede. Det er saker som gjelder alt fra skremmende plagsom adferd, brudd på besøksforbud, trusler, kroppskrenkelse, mishandling i nær relasjon, voldtekt mm.

Antall anmeldte saker

År	Hele Sør-Vest (32 kommuner)	Karmøy kommune
2017	758	81
2018	931	65
2019	851	75
2020	924	90

2 Ressursgruppen

2.1 Ressursgruppens omfang og kompetanse

Ressursgruppen som jobber mot vold i nære relasjoner er etablert og møtes 4 ganger i året. Denne består av representanter fra helse- og omsorg-, oppvekst- og kulturretten,

folkehelsekoordinator, krisesenter Vest og NAV. Andre aktuelle tjenester er også involvert i arbeidet.

Gruppen har jobbet med handlingsplanen «Vald i nære relasjoner» som hadde fokus på å øke kompetanse på området hos ressurspersoner i kommunen. Det ble tidlig tatt kontakt med RVTS som kunne tilby kompetanseheving til ressurspersonene. Disse har i planperioden fått kurs og opplæring, og spiss kompetanse om vold i nære relasjoner. Alle ressurspersonene har hatt ansvar for å kurse ledere og ansatte i sine virksomheter/enheter.

2.2 Ressursgruppens mandat

Handlingsplanen hadde som mål at *«ressursgruppa skal bidra til økt kunnskap og samhandling mellom de ulike tjenesteyterne i kommunen og øvrig hjelpeapparat. Ressursgruppa skal gi nødvendig råd og veiledning i saker der det er mistanke om eller bekreftet voldsproblematikk i nære relasjoner.»*

Mandat/arbeidsoppgaver

«Medlemmene i ressursgruppen gjennomgår spesifikk kompetanseheving høsten 2016 og sørger for kontinuerlig kompetanseheving innen området.»

- Deltar i implementering av handlingsplanen i etatene i samarbeid med avdelingssjefer.
- Bidrar til økt informasjon og kompetanseheving i kommunen på området..
- Oppfølging av handlingsplan.
- Evaluering av planen.
- Ressursgruppen skal ikke benyttes til å drøfte enkeltsaker.»

Det har vært en kontinuerlig vurdering om ressursgruppen skal fungere som et kommunalt konsultasjonsteam, hvor ansatte og befolkningen kan få råd, og veiledning i saker med bekymring for, eller usikkerhet rundt vold i nære relasjoner. Bakgrunnen for dette er sterke føringer nasjonalt om at kommunene bør etablere konsultasjonsteam.

Ressursgruppen har sett på hvilke tiltak som allerede finnes: Karmøy kommune har ulike grupper/team som ivaretar oppgavene et konsultasjonsteam bør ha, for barnehagebarn og elevene på grunnskolen og videregående skole.

- **Tidlig tiltaksteam (Tid til)** er et tverrfaglig samarbeid mellom PPT, helsestasjon, barneverntjenesten og sektor barnehage. «Tid til» tilbyr konsultasjon, som har som hensikt å styrke barnehagens handlingskompetanse, når det oppstår alvorlig bekymring for barn. Det kan være nyttig å søke tverrfaglig veiledning og råd, i saker der det kan være fare for at barn blir utsatt for vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt. Teamet kan også bidra innen tema som rus, traumer og skadelig seksuell atferd.
- **Psykososiale team** er opprettet på ungdomsskolene og Kopervik og Åkra videregående skole. Hensikten med disse er å forebygge psykososiale vansker hos skolebarn, fange opp og gripe fatt i utsatte barn så tidlig som mulig. Det skal legges spesiell vekt på angst, usikkerhet, lavt selvbilde, depresjon og de elevene som ikke har det så godt.
- **Innsatsteam:** Foreldre og elever skal oppleve at skolen følger med, bryr seg og griper inn på en riktig måte når noen har mistanke om eller opplever at det ikke er trygt og godt i skolemiljøet. Det er viktig at skolen vet hvordan en kan forebygge mobbing og

krenkelser og skape trygge skolemiljø for alle elever. For å sikre høy kompetanse i dette arbeidet, etablerte skolesjefen innsatsteam i Karmøyskolen skoleåret 2016/2017.

Situasjonen i Karmøy viser at flere tiltak er på plass for innbyggere under 18 år. Det blir viktig å følge opp at pågående tiltak fortsetter. Med disse tiltakene på plass får ikke barn hovedfokus i revidert handlingsplan, selv om vi vet at barn er sårbare grunnet begrenset mulighet til å gi beskjed og beskytte seg selv. Barn kan likevel få fokus da det også finnes mindreårige i noen av målgruppene. For eksempel under innsatsområde 3: «Personer med rusproblematikk, psykiatri og personer med fysisk og/eller psykisk funksjonsnedsettelse» og 4: «æresrelatert vold og negativ sosial kontroll» i denne gruppen er barn og ungdom særlig utsatt.

2.3 Revisjon av plan

Den forrige planen ble utarbeidet som et interkommunalt samarbeid. I ettertid har det ikke vært samarbeid om en felles revidering. Rulleringen er derfor en egen handlingsplan for Karmøy kommune.

2.4 Videre planarbeid

Med bakgrunn i evalueringen og nasjonale føringer vil den reviderte handlingsplanen ha fokus på mål og tiltak som gjelder for Karmøy kommune, spesielt rettet mot:

- Kompetanse på «vold i nære relasjoner» i kommunen
- Eldre
- Personer med rusproblematikk, psykisk sykdom og personer med fysisk og/eller psykisk funksjonsnedsettelse
- Æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

2.5 Nasjonale planer og føringer

- Nasjonal handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnlemlestelse 2017 - 2020 ["Retten til å bestemme over eget liv"](#)
- NKVTS: Vold og overgrep mot eldre personer i Norge: [En nasjonal forekomststudie/](#)

3 Tiltakskort

Ressursgruppen har også arbeidet med tiltakskortene i kommunen. Disse inneholder hva ansatte og andre i nær relasjon skal se og spørre etter ved mistanke om, eller kjennskap til vold. De inneholder også informasjon om hvor og hvordan ansatte skal handle ved bekymring, eller konkret informasjon om at kollegaer eller brukere er utsatt for vold i nære relasjoner.

Tiltakskortene er laget som «kort» som kan trykkes opp og deles ut til alle arbeidsplasser og organisasjoner.

Tiltakskortene er tatt med nedenfor.

Tiltakskort 1 – Hva gjør jeg VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN?

SE

- Blåmerker, gjerne flere steder på kroppen
- Brann- og kutttskader
- Svimmelhet
- Søvn og spiseproblemer
- Vondt i magen
- Uro og irritabilitet
- Tristhet og tilbaketrekking
- Utagerende eller «pleasende» atferd
- Reaksjoner ved berøring
- Sårhet, smerter i underliv
- Gjentatte urinveisinfeksjoner, utflod, blod
- Seksualisert atferd
- Selvskading
- Hyppige legebesøk og innleggelser på sykehus (med diffuse symptomer)

SPØR

Spør om hva som er skjedd, mens du samtidig ivaretar barnet. Bruk barnets egne ord, vær nysgjerrig og utforskende i spørsmålene. Det holder at du avdekker vold – du trenger ikke la barnet gå mye inn i detaljer.

Start gjerne med :

- *Jeg har lagt merke til at...*

Beskriv så det du ser:

- *du ofte har vondt i magen*
- *du virker trøtt/trist*
- *du har blåmerker på armen*

Tips!

- Gjenta det barnet sier
- Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- Bruk støtteord som *hmm.....ja, fortell, fortell mer*
- Spør gjerne flere ganger, si: *Jeg er her og kom innom hvis du vil snakke med meg.*
- Avtal et nytt møte med barnet.

AVKLAR

Et barn kan fortelle om hendelser hjemme litt plutselig, for eksempel i en samlingsstund, i friminutt osv. Inviter da barnet til samtale:

- *Da du sa det.... tidligere dag, hva mente du da?*
- *Jeg har ikke vært der,, fortell så godt du kan...*
- *Hva skjer videre da?*
- *Du har fortalt meg om*

Vis varsomhet og ikke spør for detaljert, det er politiet eller barnehusene som foretar avhør av barnet og ønsker å være den første som spør barnet om detaljene. Få barnet til å fortelle åpent!

Når barnet er ferdig med sin fortelling, bekreft det barnet har sagt, og tydeliggjør at det hen har sagt er viktig. **Ikke lov barnet at du ikke skal si det til noen.** Forklar at du må snakke med noen andre voksne om det barnet har fortalt.

HVA GJØR DU?

- Noter ned det som barnet har fortalt, så ordrett som mulig. Dokumentasjon er viktig, skriv «mor sier...», «barnet forteller...»
- Du kan drøfte saken anonymt med barnevern, krisesenter, politi eller konsultasjonsteamet «Tid til»
- Drøft gjerne den konkrete saken med kollega, der dere sammen legger en plan over hvem som gjør hva og når (akutte tiltak, bekymringsmelding).
- **NB! Ved mistanke om vold og overgrep mot barn skal IKKE foresatte kontaktes.**

Volden kan ha mange ansikter – den kan være fysisk, psykiske, seksuell eller handle om omsorgssvikt. Den kan også handle om frykt for ny vold eller for at ting blir ødelagt. **Følg intuisjonen din!**

Vold og overgrep kan skje i alle familier, uavhengig av sosial bakgrunn. **Se bak fasaden!**

Husk! Å være vitne til vold har like alvorlig effekt på barn som og selv bli utsatt for vold

Tiltakskort 1 – Hva gjør jeg VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN?

HANDLE

AKUTT

Når du har grunn til å tro at et barn utsettes for vold eller overgrep eller kommer til å bli utsatt for det, har du avvergeplikt.

- Ved fysiske skader
- Ved symptomer eller psykisk vold
- Ved alvorlige trusler
- Ved mistanke om seksuelle overgrep
- Når barnet viser redsel for å gå hjem
- Når barnet blir hentet av ruset foreldre
- Ved mistanke om nært forestående/gjennomført kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap

**Varsle politiet umiddelbart.
Varsle barneverntjenesten/
barnevernsvakta samtidig.**

Vurder om barnet skal til lege for å sikre bevis.

Din plikt er selve handlingen. Politiet vil etterforske og sørge for avhør ved barnehusene.

NB! Ved mistanke om vold og overgrep mot barn, skal ikke foresatte kontaktes.

Vær oppmerksom på at faktorer som samlivsbrudd, arbeidsledighet, sykdom, trygd og rusmisbruk i familien kan bety økt risiko for alvorlig vold.

AVVERGEPLIKT

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre straffbare forhold. Avvergeplikten (§ 196) inntreffer ved straffbare forhold og er et personlig ansvar, uten hensyn til taushetsplikten

HVA GJØR DU VED MISTANKE OM AT ET BARN ER VITNE TIL VOLD ELLER UTSETTES FOR VOLD ELLER SEKSUELLE OVERGREP?

✓ Bekymringsmelding sendes barneverntjenesten

Den skal inneholde: Personalia, årsaken til bekymring, beskrivelse av hva du har sett, hørt, observert, og når. Oppgi kontaktperson og hva som allerede er gjort.

Meldingen sendes i samarbeid med leder. Hvis leder motsetter seg å signere, har du et selvstendig ansvar for å sende meldingen med din underskrift.

Barnevernet gir meldereren tilbakemelding når meldingen er mottatt og undersøkelse er avsluttet. Som venn eller nabo får du kun vite om meldingen er mottatt.

Husk!

Du skal kun melde fra om din bekymring. Det er barnevernet som undersøker saker og avgjør videre tiltak.

✓ Anonyme drøftinger

Er du usikker? Ring barneverntjenesten for å drøfte saken. Ansatte i barnehager kan, via styrer også kontakte **Tidlig tiltaksteam (TID TIL)** for å diskutere bekymringen med andre fagpersoner.

HVIS SAKEN ER HENLAGT, MEN VOLDEN FORTSETTER?

✓ Ny melding til barneverntjenesten

Meld forholdet på nytt til barnevernet, som i mellomtiden kan ha mottatt flere bekymringsmeldinger.

✓ Informasjon om hjelpetilbudene i hjemmet

Gi elever og foreldreinformasjon om vold i nære relasjoner og hjelpetilbudene. Send med brosjyrer hjem eller del ut på foreldremøter.

VIKTIGE TELEFONNUMMER – AKUTT

- Politi: 02800
- Barneverntjenesten 900 63 350 (dagtid)
- Barnevernsvakta: 915 32 510 (utenom kontortid)
- Legevakten 116 117
- Krisesenter Vest: 52 72 98 84
- Alarmtelefon barn og ungdom: 116 111

MELDEPLIKT

Du har en selvstendig plikt til å melde fra til barneverntjenesten ved mistanke om vold.

Tiltakskort 2: Hva gjør jeg som ansatt, kollega eller venn – VED MISTANKE OM VOLD I NÆRE RELASJONER?

SE

- Sår og blåmerker
- Brann- og kuttskader
- Selvskading
- Svimmelhet
- Konsentrasjonsproblemer
- Søvn- og spiseproblemer
- Uro og utagerende atferd
- Unnvikende
- Nedstemthet, isolasjon
- Irritabilitet
- Avtaler endres ofte
- Personen motsetter seg hjelp som krever innsyn i familien
- Partner er ofte med på avtalene
- Hyppige legebesøk med diffuse symptomer
- Reaksjoner ved berøring
- Bruk av rusmidler

SPØR

Prøv å få til en dialog slik at volden erkjennes.

Start gjerne med:

- Jeg har lagt merke til at...

Beskriv så det du ser:

- det virker som du ofte er mye borte fra jobb.
- du virker sliten.
- du har blåmerker på armen.

Fortsett med:

- Dette gjelder kanskje ikke deg, men min erfaring er at mange som ikke har det så greit hjemme kan få sånne plager. Hva tenker du om det?
- Hvordan har du det hjemme?

Tips!

- Prøv å unngå å bruke ordet vold
- Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- Benytt aktiv lytting, som hmm..., fortell mer om det..., beskriv, hva gjorde du, hvor var du, hvordan opplevdes det osv. - Gjenta nøkkelord i det som blir sagt
- Unngå vurderinger av det som har skjedd som oi, så forferdelig osv

AVKLAR

Hvordan arter volden seg?

- Slag, trusler, seksuell tvang
- Lugget, brent, ydmyket eller latterliggjort
- Manglende råderett over egne penger
- Nektes kontakt med familie og venner
- Ødelegger ting vedkommende er glad i
- Kjøledyr som mishandles
- Tvangsekteskap, kjønnslemlestelse

Hvor alvorlig er volden?

- Når skjedde dette siste gang?
- Beskriv hva som skjedde.
- Er du redd noe skal skje fremover?
- Er det fare for liv og helse for deg selv eller barna dine?
- Har du tidligere vært i kontakt med politiet eller krisesenter?

Risikofaktorer

Samlivsbrudd, tidligere voldsepisoder, tilgang til våpen, arbeidsledighet, økonomiske vansker, sykdom og rusavhengighet kan bety økt risiko for grov vold og partnerdrap. Politi og krisesenter bør kontaktes.

- ✓ **Be den voldsutsatte skrive ned hva som har skjedd og skjer, med angivelse av tid og sted.**

Volden kan ha mange ansikter – den kan være fysisk, psykisk, seksuell, økonomisk eller handle om omsorgssvikt.
Følg intuisjonen din!

Tiltakskort 2: Hva gjør jeg som ansatt, kollega eller venn – VED MISTANKE OM VOLD I NÆRE RELASJONER?

HANDLE

AKUTTE SITUASJONER

Ved alvorlige trusler eller fysiske skader etter vold og overgrep:

- ✓ Ring politiet for å forhindre nye akutte overgrep! Fortell hva du har sett og hvorfor du er redd for nye overgrep (avvergeplikten). Den voldsutsatte kan anmelde overgrepet eller politiet kan ta ut offentlig påtale.
- ✓ Ved mistanke om voldtekt kontaktes Overgrepsmottaket i Haugesund eller Legevakta for undersøkelse og sporsikring. Unngå kroppsvask før undersøkelsen.
- ✓ Tilby den voldsutsatte å ta kontakt med Kriesenter Vest

HVA GJØR DU?

Målet er å motivere den voldsutsatte til å kontakte hjelpeapparatet.

- ✓ Anonyme drøftinger
Er du usikker på hva du skal gjøre, kan du drøfte saken anonymt med kriesenter eller politi. Ring og avtal en time for en samtale med fagpersoner på kriesenteret
- ✓ Informasjon om hjelpetilbudet til den voldsutsatte
Hjelp den voldsutsatte med å finne informasjon om hjelpeapparatet!

OBS! Har barn vært vitne til volden?

Send bekymringsmelding til barnevernet. Å være vitne til vold har like alvorlig effekt for barn som å selv bli utsatt for vold.

✓ Veiledningssamtale på kriesenteret

Inviter den voldsutsatte med til en samtale på kriesenteret. Kriesenteret kan hjelpe til med å vurdere sikkerheten, om forholdet skal anmeldes og gir råd og veiledning om veien videre for å stoppe volden.

Ikke alle trenger bo på kriesenteret. Voldsutsatte kan få jevnlig veiledningssamtaler i en vanskelig fase.

Du kan også som ansatt i hjelpeapparatet invitere kriesenteret med i møte med den voldsutsatte.

AVVERGEPLIKT

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre straffbare forhold. Avvergeplikten (§ 196) inntreffer ved straffbare forhold og er et personlig ansvar, uten hensyn til taushetsplikten.

AKUTT – DØGNÅPNE VAKTTELEFONER

- Politi: 02800
- Kriesenter Vest: 52 72 98 84
- Legevakta: 116 117

SAMTALER, RÅD OG VEILEDNING dagtid

- Familievernkontoret i Haugesund: 52 70 08 20
- VO -linje: 166 006 (døgnåpen)
- Kriesenter Vest: 52 72 98 84
- Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: 47 80 90 50
- Barnevernet: 900 63 350

Tiltakskort 3 – Hva gjør jeg VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT ELDERE?

SE

- Depresjon, forvirring, angst og søvnmangel
- Spiseproblem og vekttap
- Vannskjøtsel av seg selv
- Sprikende forklaringer på hendelser
- Fall og benbrudd
- Økt etterspørsel etter medisiner
- Sosial isolasjon
- Merker på kroppen og klærne
- Endring i økonomi
- Uvanlig pengebruk
- Endring av testamente
- Mangler eiendeler og verdisaker
- Ødelagte hjelpemidler
- Hjelpeløshet og resignasjon
- Unngår kontakt med omsorgsgiver

Vold og overgrep mot eldre er enkeltstående handling, gjentatte handlinger eller mangel på riktige handlinger som forårsaker skade, nød eller lidelse hos en eldre person. Overgrep skjer i et forhold hvor det i utgangspunktet er en forventning om tillit. Handlingene kan være fysiske vold, seksuelle og psykiske overgrep, økonomiske, strukturelle eller materielle overgrep samt omsorgssvikt. Voldsutøveren kan være ektefelle/samboer, voksne barn, svigerbarn, barnebarn, andre slektninger, nære personer, naboer, venner, institusjoner eller helsepersonell.

SPØR

Spør om hva som har skjedd, samtidig som den eldre personen opplever seg ivaretatt av deg. Prøv å bruke den eldre sine egne ord, og vær nysgjerrig og utforskende i spørsmålene.

Start gjerne med:

• *Jeg har lagt merke til at...*

Beskriv så det du ser:

- Har du opplevd krenkelser og trusler som mange eldre opplever?
- Er du redd for eller plaget av noen du kjenner godt?
- Har noen begrenset deg i kontakt med andre?
- Bestemmer du over egne penger?
- Hva skjer når du og den som hjelper deg er uenige?
- Har noen presset deg til å gjøre noe du ikke vil?
- Har noen hindret deg i å få nødvendig hjelp?
- Føler du deg trygg i eget hjem?

Tips!

- Prøv å unngå å bruke ordet vold
- Still åpne spørsmål (ikke ledende)
- Benytt aktiv lytting, som *hmm...*, *fortell mer om det...*, *beskriv, hva skjedde, hva gjorde du, hvor var du, hvordan opplevdes det osv?*
- Gjenta det som du opplever er nøkkelord i det som blir sagt
- Unngå vurderinger som kan være til belastning for den eldre som oi, så forferdelig osv

AVKLAR

Veldig ofte vil oppførselen til en eldre person, selv om de har forvirring, fortelle deg at noe er galt. Selv med demens kan folk ofte gjøre følelser kjent, hvis du tar deg tid til å lytte, observere og være oppmerksom. Der er kapasiteten til å tro den eldre personen, uten å se hva som skjer, som vil øke potensialet for å oppdage og reagere på det når det skjer.

Hvordan arter volden seg?

- Kutt, snøringer, punksjonssår, åpne sår, blå merker, velter, misfarging, svarte øyne, brannskader og brudd på hodeskallen eller andre steder på kroppen.
- Hjelpeløshet – nøling med å snakke åpent. Forvirring eller desorientering. Uforklarlig frykt.
- Underernært eller dehydrert.
- Ubehandlet medisinsk tilstand eller over-, underdosering av medisiner.
- Uventet veneral sykdom eller kjønnsinfeksjoner.
- Isolert fra venner og familie av omsorgsperson(er).

Hvor alvorlig er volden?

- Når skjedde dette siste gang?
- Fortell hva som skjedde
- Er det noe du er redd for skal skje igjen eller noe som plager deg?
- Er du redd for dit liv eller for andre mennesker?
- Har du tidligere fortalt andre om dette eller tidligere fått hjelp for dette?

Tiltakskort 3 – Hva gjør jeg VED MISTANKE OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT ELDRE?

For deg som jobber med eldre, er offentlig ansatt, pårørende eller nabo

HANDLE

AKUTT

Det er forskjell mellom et valgt mønster av atferd fra en eldre person, og handlinger fra andre som forårsaker en forverring av en eldre persons omstendigheter og tilstand. Hvis du er bekymret for eller har grunn til å tro at alvorlige trusler eller vold og overgrep forekommer kan du kontakte:

- Politiet for å forhindre nye akutte overgrep.
- Fortell hva du har observert og hvorfor du er bekymret for nye overgrep (avvergeplikten).
- Den voldsutsatte kan også anmelde overgrepet eller politiet kan ta ut offentlig påtale.

Ved mistanke om seksuell overgrep/voldtekt kontaktes

Overgrepsmottaket eller **Legevakten** for undersøkelse og sporsikring. Unngå kroppsvask før undersøkelsen. Tilby den voldsutsatte å ta kontakt med Kriesesenteret i Hagesund

AVVERGEPLIKT

Alle har en personlig plikt til å anmelde eller på annen måte avverge og hindre straffbare forhold. Avvergeplikten (§ 196) inntreffer ved straffbare forhold og er et personlig ansvar, uten hensyn til taushetsplikten.

Ved mistanke om at eldre utsettes for vold, krenkelser eller seksuelle overgrep er målet å motivere den eldre til å kontakte eller motta hjelp fra hjelpeapparatet.

Anonyme drøftinger

Er du usikker på hva du skal gjøre, kan du drøfte saken anonymt med kriesesenter eller politi.

Ring og avtal en time for en samtale med fagpersoner på kriesesenteret.

Som ansatt i hjelpeapparatet i kommunen kan du drøfte det med din leder eller kollega.

Informasjon om hjelpetilbudet til den voldsutsatte

Hjelp den voldsutsatte med å finne informasjon om hjelpeapparatet eventuelt hjelp med kontakt til hjelpeapparatet.

Veiledningssamtale på/med kriesesenteret

Inviter den voldsutsatte eldre med til en samtale på kriesesenteret. Som ansatt i hjelpeapparatet kan du invitere kriesesenteret med i møte med den voldsutsatte eldre personen. Kriesesenteret kan hjelpe til med å vurdere sikkerheten, om forholdet skal anmeldes og gir råd og veiledning om veien videre for at volden kan bli stoppet.

VIKTIGE TELEFONNUMMER AKUTT – DØGNÅPNE VAKTTELEFONER

- Politi: 02800
- Kriesesenter Vest: 52 72 98 84
- Legevakten: 116 117

SAMTALER, RÅD OG VEILEDNING på dagtid

- Familievernkontoret: 52 70 08 20
- Kriesesenter Vest: 52 72 98 84
- Fastlegen til den eldre personen
- Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS): 22 58 60 00
- Vern for eldre – nasjonal kontaktttelefon: 800 30 196

Overgrep og vold mot eldre skjer helst i den private sfæren, og utøveren er som regel en person som står vedkommende nær, og ofte er den eldre avhengig av overgriperen. Vold mot eldre skjer gjerne i eget hjem, på besøk hos slektninger, på sykehus og institusjoner. Overgrep blir ofte forbundet med skyld og skam og kan være vanskelig å snakke om. Hvis du mistenker seksuelle overgrep, må du IKKE vaske den eldre personen eller klærne. IKKE la tiden gå forbi mens du tenker på handlingsforløpet. Ring politiet med en gang da de er eksperter og vil ha ferdighetene, kompetansen og utstyret til å gå riktig og sensitivt frem.

4 Mål og tiltaksplan for Karmøy kommune 2021- 2026

Det overordna målet er at kommunen ivaretar innbyggernes rettsikkerhet ved å forebygge og avdekke vold i nære relasjoner. Virksomhetene skal være trygge og kompetente i møte med voldsutsatte mennesker. Innbyggerne i kommunen skal kunne finne informasjon og bistand på kommunens hjemmeside, tjenester og sosiale medier.

4.1 Innsatsområde 1: Kompetanse på «vold i nære relasjoner» i kommunen

Vold i nære relasjoner er et sammensatt og komplekst felt, og det må arbeides tverrfaglig på dette området for å spre kompetansen.

Mål	Hva	Ansvar	Tid
Opprettholde kompetansen om vold i nære relasjoner	Avsette ressurser til kompetanseheving. Ressursgruppen møtes jevnlig for å opprettholde kompetansen på området. Personene i gruppen har videre ansvar for å spre kompetansen til sine etater/avdelinger/enheter.	Etatsledere og ressursgruppen	Høst 2021
Kommunen skal kunne risikovurdere sårbare voksne	Ressursgruppen vil vurdere aktuelle verktøy som «TryggEst» fra RVTS og eventuelt gi anbefaling om denne metoden som tiltak i dette arbeidet.	Ressursgruppe og etatsledere	Vår 2022
Synliggjøring	Temaet «vold i nære relasjoner» skal ligge synlig og tilgjengelig for innbyggerne på kommunens nettsider.	Kommunikasjonsgruppe og folkehelsekoordinator	Kontinuerlig
Involvere frivillige organisasjoner	Kompetanseheving for frivillige organisasjoner. Informasjonsmøter/samarbeidsmøter.	Frivillighetskoordinator	Årlig

4.2 Innsatsområde 2: Eldre

Eldre personer er en gruppe i samfunnet som er sårbar for å bli utsatt for vold i nære relasjoner. "Eldre" er en variert gruppe og kan bestå av mennesker som bor hjemme eller på institusjon med ulik funksjonsevne.

Mål	Hva	Ansvar	Tid
Forebygge og avdekke vold i nære relasjoner hjemme og på institusjoner	Oppdatere rutiner for å forebygge, avdekke og handle når vold i nære relasjoner oppdages i brukers hjem og på institusjoner.	Helse- og omsorg	Høst 2022
Gjøre handlingsplan og tiltakskort kjent for aktuelle tjenester	Handlingsplan og tiltakskort er tilgjengelig. Tiltakskortene sendes til alle tjenester i helse og omsorg. Gå gjennom tiltakskort på gruppemøter.	Avdelingsleder	Høst 2022

4.3 Innsatsområde 3: Personer med rusproblematikk, psykisk sykdom og personer med fysisk og/eller psykisk funksjonsnedsettelse

Dette målet kan også gjelde personer under 18 år.

Personer innen rus og psykisk helse er en gruppe i samfunnet som er sårbar for å bli utsatt for vold i nære relasjoner. Dette gjelder både personer som selv lider av rus og/eller psykiske plager, eller er pårørende til personer med rus og/eller psykiske lidelser.

Mål	Hva	Ansvar	Tid
Avklare muligheter for beskyttet botilbud.	Samarbeidsavtale om kommunal krisesenterseng for å sikre beskyttet botilbud til personer utsatt for vold i nære relasjoner i denne gruppen.	Rådmannen	Vår 2022
Forebygge og avdekke vold i nære relasjoner i gruppen	Foredrag/kursing fra Krisesenter Vest. Legge inn prosedyrer i Compilo Ha fokus på «vold i nære relasjoner» i fagmøter, avdelingsmøter m.m.	Virksomhetsleder ROP, og tjenester for personer med funksjonsnedsettelse	Kontinuerlig
Alle i relevante tjenester skal kjenne til tiltakskortene	Sendte tiltakskort til alle tjenester og være lett tilgjengelig for ansatte	ROP, og tjenester for personer med funksjonsnedsettelse	Kontinuerlig
Spre kunnskap om tilbud og tjenester i kommunen	Videreføre tilbudet om Rask psykisk helsehjelp. Videreføre avtalen med pårørendesenteret	Helse og omsorg og ROP	Kontinuerlig

4.4 Innsatsområde 4 og 5: Æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Disse målene kan også gjelde personer under 18 år.

De siste årene har det vært rettet et større fokus på negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresvold. Den nasjonale handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv* (2017-2020) legger føringer for kommunens arbeid med denne tematikken.

Mål	Hva	Ansvar	Tid
Imøtekomme de nasjonale føringene for å øke kompetanse og samordning i kommunen.	Oppgi ressurspersoner i kommunen med særskilt fokus på tematikken. Delta med representanter i Haugalandsnettverket mot æresrelatert vold og negativ sosial kontroll.	NAV flyktning og Krisesenter Vest	Kontinuerlig
Øke kompetansen til ressursgruppen på æresvold og negativ sosial kontroll.	Alle medlemmene i ressursgruppen skal delta på kompetanseheving.	Ressursgruppen Krisesenter vest	Når kurs tilbys
Forebygge negativ sosial kontroll og æresvold hos nyankomne flyktninger.	Bli kjent med og gjennomføre «prosjekt frihet».	Nav Flyktning	Kontinuerlig
Kommunen skal avdekke og forebygge negativ sosial kontroll blant barn og unge.	Vurdere om innsatsteamene kan inkludere arbeid mot negativ sosial kontroll i sitt arbeid på skolen. Eventuelt kompetanseheving hos innsatsteam.	Oppvekst og kultur, og helsestasjons- og skolehelsetjenesten	Kontinuerlig

5 Definisjoner

5.1 Hva er vold?

Vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer, og den omfatter også barn som er vitne til volden. Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse faller også inn under begrepet.

(<https://voldsveileder.nkvts.no/hva-er-vold-naere-relasjoner/>)

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil (Isdal 2011).

Ifølge Verdens helseorganisasjon (WHO 2002) er vold et vidt begrep og må forstås som all forsettlig bruk av makt, tvang eller trusler mot en annen person som resulterer i eller har høy sannsynlighet for å resultere i død, fysiske og psykiske skader. WHO påpeker at vold også kan være fravær av handlinger, i form av fysisk og emosjonell neglisjering og omsorgssvikt.

5.2 Ulike typer vold

Fysisk vold

Slå med flat hånd eller knyttneve, sparke, banke opp, skade med kniv eller annet våpen, bite, dytte, kaste, lugge, klype, dra, slippe, riste, kvele, skålde, forgifte, innestenge eller binde fast.

Seksuelle overgrep

Alle seksuelle handlinger uten samtykke fra begge parter som bygger på tvang eller trusler om å skade den utsatte eller andre som står vedkommende nær, eller hvis den utsatte er så beruset at vedkommende ikke kan samtykke eller stoppe handlingen. Seksuelle overgrep kan også være basert på misbruk av avhengighetsrelasjon (misbruk av overmaktsforhold og lignende). I tillegg alle seksuelle handlinger utført av en voksen mot et barn under 16 år. Voldtekt kan være samleie, oral- eller analsex, å putte fingre eller objekter i vagina eller anus. Andre former for seksuelle overgrep kan være berøring og beføling av egne eller den andres kjønnsorganer, blotting, tvang til å se porno eller andre krenkende handlinger. Det kan være lurt å være oppmerksom på at vold i nære relasjoner blant ungdom i sine første kjæsterelasjoner ofte dreier seg om sex og intimitet, og at volden ofte utføres via digitale medier. Det kan for eksempel være press om seksuelle bilder og meldinger (sexting), hevnporno, kontroll via Facebook, eller sporing via mobilen og andre sosiale medier.

Psykisk vold

Bebreide, fornede, skremme, true, isolere, kontrollere, terrorisere, ignorere, stigmatisere, utnytte eller latterliggjøre. Bilder eller utsagn av psykisk eller seksuell karakter som publiseres via internett, er også vold.

Latent vold

Personer som er utsatt for vold lever ofte i frykt for at det skal gjenta seg. Dette kalles latent vold og kan være like skadelig for en persons helse som konkrete voldshandlinger.

Kjærestevold

En kjæsterelasjon defineres som et intimt, romantisk forhold og kan innebære alt fra seksuelle forhold mellom venner, dating og kjæster. Spesielt unge er utsatt for vold i disse relasjonene.

Nettovergrep/digital vold

Nettovergrep og digital vold innebærer at internett og mobiltjenester kan misbrukes ved å trakassere, krenke, true, utpresse, spre privat informasjon og private bilder av andre, og til å vise eller direkteoverføre overgrep. Dinutvei.no har mer informasjon om disse overgrepene.

Omsorgssvikt

Fravær av handlinger eller feil handlinger i forbindelse med omsorg for pleietrengende yngre eller eldre voksne som fører til sviktende ivaretagelse av personens fysiske behov samt behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse.

Økonomiske overgrep

Forhindre en person i å ha rådighet over egen økonomi, nekte adgang til egen eller eventuell felles bankkonto. Forhindre i å ha en inntekt, press til å være avhengig av andre. Tvinge til å underskrive på lån eller endre testamentet.

Materielle overgrep

Intensjonell ødeleggelse av materielle ting som er spesielt betydningsfulle for en annen, inkludert kjæledyr. Tvinge en annen til å overføre verdigjenstander eller eiendom til andre.

Negativ sosial kontroll

Negativ sosial kontroll forstås som ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer og verdier. Det som kjennetegner negativ sosial kontroll er at den fratar eller begrenser personers grunnleggende rett til å bestemme over eget liv og fremtid i henhold til sin alder og modenhet. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov.

Tvangsekteskap

Et ekteskap der minst en av ektefellene har samtykket til ekteskap etter sterkt press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold.

Kjønnslemlestelse

Prosedyrer som innebærer delvis eller fullstendig fjerning av de ytre kvinnelige kjønnsorganer eller annen skade på kvinners kjønnsorganer uten medisinsk begrunnelse.

6 Formelle bestemmelser

6.1 Regelverk – forholdet mellom forvaltningsloven og særlovgivningen

For tilsatte i politiet som behandler straffesaker, helsepersonell som utøver sin profesjon og de som utfører arbeid eller tjenester for et familievernkontor, følger reglene om taushetsplikt, opplysningsplikt og adgangen til å videreformidle opplysninger av egne bestemmelser i henholdsvis straffeprosessloven, helsepersonelloven og familievernkontorloven.

6.2 Taushetsplikt

Helsepersonell og andre ansatte i helse- og omsorgstjenesten skal hindre at uvedkommende får tilgang til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de har fått eller som er betrodd dem.

Taushetsplikten gjelder opplysninger helsepersonellet har fått i egenskap av å være helsepersonell. Taushetsplikten omfatter også opplysninger man får tilgang til utenfor tjenesteforholdet, så lenge helsepersonellet mottar disse i egenskap av å være helsepersonell. Helsepersonell har et selvstendig og personlig ansvar for å overholde taushetsplikten. Hensynene bak taushetsplikten er å verne om pasientens integritet, og gjennom det bidra til befolkningens tillitt til helsetjenesten og helsepersonell. Befolkningen skal fritt kunne oppsøke helsetjenesten ved behov og føle seg trygg på å gi den informasjonen som er nødvendig for at helsepersonell skal kunne gi forsvarlig helsehjelp. Pasienten skal føle seg trygg på at opplysninger som gis i forbindelse med helsehjelp ikke benyttes i andre sammenhenger og utleveres til eller tilkommer uvedkommende.

Taushetsbelagte opplysninger kan videreformidles når personen opplysningene gjelder har samtykket. Hensynet til pasientens personvern og integritet kan komme i konflikt med andre hensyn, som blant annet hensynet til liv, helse og samfunnssikkerhet. For visse situasjoner finnes det derfor lovbestemte unntak fra taushetsplikten.

Forvaltningsloven inneholder regler om taushetsplikt for ansatte i forvaltninga.

Forvaltningsloven gjelder for den virksomheten som drives av organ for stat, fylkeskommune og kommune. Dette betyr at sosialtjenesten, skoleverket, barneverntjenesten og sykehusene er underlagt forvaltningslovens bestemmelser om taushetsplikt.

Helsepersonell har yrkesmessig taushetsplikt. For disse gjelder først og fremst reglene i **Helsepersonelloven** om yrkesmessig taushetsplikt.

For skoleverket følger det av **Opplæringslova** at taushetspliktsreglene i forvaltningslova kommer til anvendelse, og at de også gjelder for private skoler med offentlig godkjenning. Og **Sosialtjenesteloven** og **Barnevernloven** viser til forvaltningslova sine regler og gjør de gjeldende for etaten sine tjenestemenn. Men for sosialtjenesten og barnevernet er det gjort viktige avgrensinger i hvilke unntak fra taushetsplikt som kommer til anvendelse.

Unntak fra taushetsplikten

Taushetsplikta er ikke absolutt. Unntakene fra taushetsplikta kan deles i to kategorier; unntak som gir helsepersonell *opplysningsrett* og unntak som pålegger helsepersonell *opplysningsplikt* eller *meldeplikt*.

Opplysningsrett innebærer at tilsette *kan*, men ikke plikter å utlevere taushetsbelagte opplysninger. I disse situasjonene kan taushetsplikten oppheves ved samtykke fra pasienten selv. *Opplysningsplikt* og *meldeplikt* innebærer at ansatte i visse situasjoner skal gi opplysninger videre uten hinder av taushetsplikta, for eksempel til nødseter og barnevern og i samband med fødsler, dødsfall og betydelig personskade. Opplysningsplikta er regulert i lov om helsepersonell. Helsepersonell kan og ha plikt til å gi opplysninger videre etter straffeloven for å avverge nærmere bestemte straffbare handlinger (avvergingsplikta). Av lov om sosialtjenester og lov om barneverntjenester fremgår det at unntakene i forvaltningslova ikke gjelder for sosialtjenesten og barnevernet. Dette betyr kort at sosialtjenesten og barneverntjenesten ikke kan gi opplysninger til andre forvaltningsorgan. Den skjerpa taushetsplikta innebærer at barnevernet og sosialtjenesten ikke kan gi opplysninger til andre forvaltningsorgan uten at det foreligger samtykkeerklæring fra klienten. Opplysninger kan og gis når det er nødvendig å gi andre forvaltningsorgan opplysninger for å fremme sosialtjenesten eller barneverntjenesten sine oppgaver eller det er

nødvendig å gi opplysninger for å forebygge vesentlig fare for liv og helse. Både sosialloven og barnevernloven inneholder altså bestemmelser som åpner for at informasjon kan gis når dette fremmer henholdsvis barneverntjenestens og sosialtjenestens oppgaver. Dette er bestemmelser som svarer til det viktigste unntaket i forvaltningsloven. Ellers kan informasjon kun gis ved vesentlig fare for liv, eller skade på noens helse.

6.3 Opplysningsplikt til politi og brannvesen

Helsepersonell skal på eget initiativ, varsle politi og brannvesen dersom det er nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom.

6.4 Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Helsepersonell skal, uten hinder av taushetsplikt, og på eget initiativ umiddelbart melde fra til barneverntjenesten:

- Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- Når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- Når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- Når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Dersom ett av disse vilkårene er oppfylt, skal helsepersonell umiddelbart melde fra til barneverntjenesten. Helsepersonellet kan ikke selv velge mellom å gi opplysninger eller ikke dersom vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

6.5 Politiets opplysningsplikt

Dersom politiet får kjennskap til eller mistanke om at barn blir mishandla av foreldre, foresatte eller andre som barnet bor sammen med, skal det straks meldes fra om dette til barneverntjenesten. Politiets plikt går i visse tilfeller noe lenger enn det som følger av barnevernloven. Påtaleinstruksen pålegger politiet å underrette barneverntjenesten om bruk av tvangsmidler eller andre etterforskingsskritt dersom det er grunn til å tro at det samtidig bør settes i verk tiltak overfor barnet.

6.6 Plikt til å melde eller på annen måte avverge alvorlige forbrytelser, Straffelovens § 139 (avvergeplikt)

Avvergingsplikt ved vold og overgrep

Ifølge straffelovens bestemmelse om å avverge, er enhver forpliktet til «gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som *sikkert eller mest sannsynlig* at handlingen er eller vil bli begått».

Avvergingsplikten gjelder for 45 ulike straffebestemmelser, og 11 av disse er aktuelle ved vold og overgrep. I tillegg har visse yrkesgrupper plikt til å søke å avverge kjønnslemlestelse etter straffelovens paragraf 284, tredje ledd. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikten.

Plikt til å avverge følger og skader

Dersom den straffbare handlingen allerede er begått, har du avvergingsplikt bare når du regner det som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil gjentas. Du har også plikt til å avverge hvis du ved å varsle kan forhindre følger av handlingen, som at en allerede inntrådt skade forverrer seg.

Individuell plikt

Avvergingsplikten gjelder oss alle. Er du fagperson og har kolleger eller en overordnet som ikke deler din oppfatning av at et alvorlig lovbrudd vil skje, har du fortsatt plikt til å søke å avverge hvis du selv mener det mest sannsynlig vil skje. Det er personens liv og helse som står i fremste rekke. Det samme gjelder om vedkommende er omsorgsperson og du frykter at barns liv og helse står i fare.

Brudd på avvergingsplikten

Hvis du unnlater å avverge et alvorlig lovbrudd, kan du straffes med bot eller fengsel inntil ett år.

Les mer om avvergeplikten på <https://plikt.no/noen-plikter-ved-vold-og-overgrep/>